

Asia: VN/35359/2022

Lausuntopyyntö: Kasvutyöryhmä

Lausunnonantajan lausunto

Millä konkreettisilla toimenpiteillä voitaisiin vauhdittaa talouskasvua kestäväällä ja julkista taloutta vahvistavalla tavalla? Esitelkää kolme vaikuttavinta toimenpidettä.

1. Talouden kestävyden realistinen ja hyvinvointiin fokusoiva mittarointi. Kestävän ja julkista taloutta vahvistavan talouskasvun edellytys on se, että investoinnit ohjataan luontopääomaa ylläpitävään ja hyvinvointia edistävään toimintaan. Tämän turvaamiseksi päätöksenteon on pohjauduttava kestävyttä realistisesti kuvaaviin mittareihin. Keskeisenä mittarina nykyisin käytettävä bruttokansantuote (BKT) ei ole tällainen mittari. Tämän takia hallituksen tulee aloittaa BKT:n rinnalla päätöksenteossa hyödynnettävien uusien mittareiden käyttöönotto ja niiden jatkuva kehitystyö. Näiden mittareiden tulee kuvata sitä, millainen talouskasvu ylläpitää tai lisää hyvinvointia ja sen edellytyksenä olevan ekologisen pääoman säilymistä. Poliittikkatoimien päämääränä on kansalaisten hyvinvoinnin turvaaminen, joten koetun hyvinvoinnin mittaaminen tulee ottaa osaksi politiikan avainindikaattoreita myös Suomessa. Tämä on oleellista esimerkiksi siksi, ettei mielenterveyden haasteiden vuoksi ennenaikaisesti eläköityvien ihmisten määrä kasva. Koettu hyvinvointi tarjoaa sellaista tietoa ihmisen hyvinvoinnista, mitä mikään käytössä oleva mittari ei tavoita. Kestävyttä tukevien investointien tunnistamisen lisäksi mittareiden on kyettävä tunnistamaan ne nykyiset rakenteet ja toimintatavat, joista on perusteltua luopua. Mittaristoon tulee kytkeä selkeät ja oikeudellisesti velvoittavat tavoitteet kestävyden kannalta kriittisten kysymysten osalta. Esimerkiksi ilmistolain tavoitteiden velvoittavuutta tulee vahvistaa, jotta hyvinvoinnin luomisen pitkän aikavälin edellytykset kyetään säilyttämään. Samoin tulee asettaa uusi luontolaki, jolla luodaan mittaristo ja veloitteet luontokadon hillinnälle ja luonnon ennallistamiselle. Mittariston avulla tulee viestiä painokkaasti ja aktiivisesti kokonaiskestävyyden tilanteesta sekä valtionhallinnon sisällä että laajemmin yhteiskunnassa. Kokonaisvaltaisen ymmärryksen tuottamiseen tarvitaan jatkuvaluonteista, ennakoivaa ja kehittämistä tukevaa eri menetelmin tuotettua määrällistä ja laadullista tietoa. Tulevaisuuden ratkaisuvaihtoehtoja voidaan tarkastella esimerkiksi dynaamisella systeemimallinnuksella, joka mahdollistaa erilaisten politiikkaskenaarioiden vaikutusten tarkastelua jo etukäteen ja voidaan toteuttaa tarpeen mukaan esimerkiksi tuote-, sektori- tai maatasolla.

2. Kestävyystaitojen kyvykkyyksien vahvistaminen opetuksessa ja työssä. Nousu kestävän kasvun kärkimaaksi vaatii Suomelta panostusta osaamisalueisiin, joissa meillä on erityistä huippuosaamista ja joihin panostamalla voimme edistää maailmanlaajuisia kestävästä kasvua. Vihreän siirtymän osalta globaalit markkinat ovat muutoksessa. Suomessa on vihreään siirtymään liittyvää ainutlaatuista, kansainvälisesti kilpailukykyistä osaamista esimerkiksi hiilen poistamiseen, energiamurrokseen ja biotuotteisiin liittyen. Tutkimus- ja yrityskehityksen pitkäjänteinen yhteistyö ja soveltava tutkimus mahdollistavat tutkimuspohjaisen osaamisen ja tulosten hyödyntämisen uusina ratkaisuin ja palveluin. Suomalaiset yritykset voivat erottua kansainvälisistä kilpailijoistaan nykyistä paremmin, mikäli hallitus edellyttää työelämän toimijoilta nykyistä systemaattisempia ja toiminnan perusteisiin asti yltäviä kestävyyslinjauksia näitä tukevia mittareita, investointeja ja toimintatapoja ympäristöjalanjäljen minimoimiseksi ja ympäristökädenjäljen maksimoimiseksi. Panostamalla valittuihin huippuosaamisiin, Suomeen muodostuu globaaleja innovaatioita tuottavia osaamiskeskittymiä. Innovaatiotoiminnalla voidaan parantaa tuottavuutta ja työllisyyttä, mikä palkkatulojen, voittojen verotuksen sekä alhaisempien työttömyys- ja sosiaalimenojen kautta parantaa julkisen talouden rahoitusasemaa. Investoidaan riittävästi oppimiseen ja yhteiskunnallista luottamusta rakentavaan kriisisietoiseen sivistykseen. Kansalaisten kestävyystaitojen eli kestävyysmurroksen toteuttamisen taitojen vahvistamista tarvitaan yhteiskunnan eri toiminnoissa ja kaikenikäisten parissa. Kestävyystaidot perustuvat vahvaan perusopetukseen, laadukkaaseen koulutusjärjestelmään, riippumattomaan kriittiseen tutkimukseen ja laaja-alaiseen sivistystoimintaan. Keskeisiä investointeja ovat koulujen riittävä indeksiin sidottu perusrahoitus, luokkakokojen pienentäminen ja korkeakoulujen rahoituksen nostaminen tasolle, joka turvaa Suomen pysymisen OECD-vertailun aiemmalla, korkealla tasolla. Teknologiakyvykkyyksien lisäksi tarvitaan myös muita kestävyystaitoja sillä kestävyystaidot ovat paljon laajempi kokonaisuus kuin teknologinen kyvykkyys. Pitkän aikavälin taloudellinen kestävyys taataan sisällyttämällä ekologinen kestävyys ja planetaariset rajat lähtökohdaksi kaikkien opetus- ja kulttuuriministeriön alan toimintaan.

Mahdollisuuksien mukaan kuvattaa arvio toimenpiteiden vaikutuksista talouskasvuun ja julkiseen talouteen sekä näiden arvioiden taustalla olevat (tutkimus)lähteet.

1. Talouden kestävyysrealistinen ja laaja-alainen mittarointi vaikuttaa kokonaisuudessaan siihen, millaisten taustaoletusten varassa eri toimenpiteiden vaikutuksia arvioidaan. Nykyinen kansantalouden tilinpito ei huomioi riittävästi sitä, että hyvinvointiamme on kasvatettu luonnon kustannuksella. Nykyisen tahtinen tavaroiden ja palveluiden tuottaminen ylittää ennen pitkää luonnon kyvyn tarjota ekosysteemipalveluita, jotka ovat välttämättömiä näiden tavaroiden ja palvelujen tuottamiselle. Tämä tulee johtamaan hyvinvointimme laskuun. Keskeisimpiä syitä luonnon kestävämmään kulutukseen ovat luontovaikutusten välittyminen monimutkaisia, kansainvälisiä hankintaketjuja pitkin sekä ohjaavien mekanismien puuttuminen. Nämä kytkeytyvät toisiinsa: ohjaaminen ei ole mahdollista ilman vaikutusten mittaamista ja seuranta. BKT ei huomioi sitä, onko kasvu kestävä. Erityisesti BKT ei huomioi luonnon monimuotoisuutta tai muuta ekologista sekä sosiokulttuurista pääomaa. Mikäli halutaan huomioida myös kasvun kestävyys ja varmistua tulevaisuuden oikeasta suunnasta on myös mittarit valittava oikein. Erilaisten skenaarioiden vaikutuksia voidaan tarkastella jo etukäteen moninaiset kestävyysnäkökulmat huomioon ottavalla mallinnuksella. Toimenpiteiden vaikuttavuutta tulee arvioida monipuolisesti erilaisista yhteiskunnallisista näkökulmista ja arvolähtökohdista ottamalla sosiaaliset, ympäristölliset ja taloudelliset vaikutukset tasapuolisesti huomioon.

Kestävyyspaneeli (2022). Myönteinen tulevaisuus Suomelle. <https://www.kestavyyspaneeli.fi/wp-content/uploads/sites/41/2022/06/Myonteinen-tulevaisuus-Suomelle.pdf>

Martela, F. & Ahokas, J. (2022). Kyllä kansa tietää. Suomi tarvitsee koetun hyvinvoinnin mittarin. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta. Luettavissa: <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2021/09/eva-analyysi-no-98.pdf>

Pouta ym. (2023). Assessing the economics of biodiversity in Finland : National implications of the Dasgupta Review. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-227-3>

Vadén, T., Lähde, V., Majava, A., Järvensivu, P., Toivanen, T., & Eronen, J. T. (2021). Raising the bar: on the type, size and timeline of a ‘successful’ decoupling. *Environmental politics*, 30(3), 462-476. <https://doi.org/10.1080/09644016.2020.1783951>

2. Koulutus on ollut ja on edelleen Suomen taloudellisen menestyksen ja hyvinvoinnin luomisen perusta. Sen oleelliset vaikutukset talouteen, työllisyyteen ja hyvinvointiin ilmenevät vuoden tai vaalikauden sijaan vuosikymmenien aikaskaalalla. Panostamalla pitkäjänteisesti ja tavoitteellisesti yleissivistävän koulutuksen kehittämiseen luodaan kansalaisille riittävä tiedollinen ja taidollinen pohja edistää kestävää taloutta. Kestävyystietoiset ja -taitoiset kansalaiset osaavat ottaa ratkaisukeskeisesti osaa kestävästä yhteiskunnan rakentamiseen. Nykyistä parempi talousosaaminen on keskeinen väline turvaamaan luonnonvarojen riittävyyden ja luonnon kyvyn ylläpitää ekosysteemipalveluita. Osaavien kansalaisten ja yritysten avulla suomalainen yhteiskunta voi olla kokoaan suurempi globaali suunnannäyttäjä niin yhteiskunnan hiilineutraalisuudessa kuin luonnon monimuotoisuuden huomioimisessa. Kestävyystaidoilla on merkittävä vaikutus vihreän kasvun edistämässä ja uusien työpaikkojen luomisessa. Kestävyyismurros edellyttää kulttuurista murrosta, mitä taas koulutus parhaimmillaan tukee. Taide ja kulttuuriperintötyö ovat tärkeitä kestävämmurroksen merkityksen välittäjinä ja murroksen toteuttamiseen osallistajina. Koulutus ja kestävämmurrosta edistävä oppiminen tulee nähdä julkisen talouden investointina, eikä pelkästään menoeränä. Kestävyysosaaminen muodostuu tiedoista, taidoista ja asenteista. Keskeisiä kestävyystaitoja ovat systeemisen ajattelun taidot, tulevaisuustaidot, eettiset taidot ja vuorovaikutustaidot. Kestävyysosaamisen ydintä on uudistava oppiminen, joka muuttaa kokonaisvaltaisella tavalla ihmisen ajattelutapoja, uskomuksia ja käyttäytymistä. Kestävyysosaamisen vahvistaminen kaikilla koulutusasteilla luo perustan, jonka varaan on mahdollista rakentaa vetovoimainen toimintaympäristö vihreän siirtymän investoinneille Suomeen. Julkisen TK-tuen pitkän aikavälin vaikutuksia yksityiseen innovaatio toimintaan on arvioitu eri maiden osalta (Oxford Economics 2020). Erityisesti Suomessa pitkän tähtäimen vaikutus on voimakas: Yksi tukieuro lisää yksityisiä TKI-investointeja keskimäärin yli kolmella eurolla. Kyky hankkia yksityistä rahoitusta vaikuttaa yritysten kykyyn investoida kiinteään ja inhimilliseen pääomaan sekä työllistämiseen. Vaikuttavuustutkimuksissa (esim. Valkokari et al. 2020) osoitetaan, että TKI-toiminnan arvomuodostusta tulee tarkastella taloudellisen lisäarvon lisäksi esimerkiksi hyötyinä osaamisen kehittämiseen, kansalaisten hyvinvoinnin lisääntymiseen ja monimuotoisen

luonnonympäristön edistämiseen. Julkinen rahoitus TKI-investointien vivuttajana ja yritysten kasvun nopeuttajana tulee kohdentaa ottaen huomioon kestävyysnäkökulmat ja painotus vihreään siirtymään. Vihreä siirtymä tarjoaa monille suomalaisille yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Vuonna 2023 julkaistussa arviossa Suomen vientipotentiaali vuonna 2035 esimerkiksi hiilen talteenottoon liittyen tulee olemaan 30–32 miljardia, akkuihin ja vihreään teräkseen liittyen 27–29 miljardia ja vihreän vedyn ratkaisuisa 10–12 miljardia (BCG & CLC 2023). Samalla kun tuotanto muutetaan vihreämmäksi, pitää kiinnittää huomiota rajattujen resurssien käytön vähentämiseen.

BCG & CLC. 2023. Finland's Moonshots for Green Growth Maximizing Finland's Growth and Handprint in the Green Transition. February 2023. <https://web-assets.bcg.com/0a/e1/c674ea994297a3d39f77ab61424e/bcg-finland-moonshots-for-green-growth-feb-2023-r.pdf>

Bianchi, G., Pisiotis, U. and Cabrera Giraldez, M., (2022). GreenComp The European sustainability competence framework, Luxembourg: Publications Office of the European Union, Luxembourg doi:10.2760/13286

Oxford Economics. 2020. The relationship between public and private R&D funding. BEIS Research Paper Number 2020/010. March 2020.

Valkokari, K., Hyytinen, K., Kutinlahti, P. & Hjelt, M. (2020) Yhdessä kestävä kasvua - ekosysteemiopas. https://www.vttresearch.com/sites/default/files/pdf/publications/2020/Yhdessa_kestavaa_kasvua_17022021.pdf

Lyytimäki Jari
Kestävyyspaneeli